

RP 26/2016 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås det att det stiftas en ny lag om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt.

Syftet med den föreslagna lagen är att reformera de statliga rättshjälpsbyråernas organisationsstruktur så att det efter ändringen finns sex rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt som fungerar som ämbetsverk i Finland. Rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten ska ledas av visstidsanställda direktörer med uppgiften som huvudsyssla, och de ska biträdas av ett behövligt antal övrig personal. Rättshjälpsverksamheten och intressebevakningstjänsterna ska ordnas såsom parallella funktioner. Lagen om statliga rättshjälpsbyråer från år 2002 och lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten från år 2008 ska upphävas.

Lagen avses träda i kraft den 1 oktober 2016.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	3
1 INLEDNING.....	3
2 NULÄGE	3
2.1 Lagstiftning och praxis.....	3
2.2 Utvecklingen i de övriga nordiska länderna.....	5
2.2.1 Sverige.....	5
2.2.2 Danmark	6
2.2.3 Norge.....	7
2.3 Bedömning av nuläget	8
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN.....	9
3.1 Målsättning	9
3.2 De viktigaste förslagen.....	10
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	12
4.1 Ekonomiska konsekvenser.....	12
4.2 Konsekvenser för personalen och myndigheterna	13
4.3 Samhälleliga konsekvenser	13
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	13
5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial	13
5.2 Remissyttranden och hur de har beaktats.....	15
DETALJMOTIVERING	16
1 LAGFÖRSLAG	16
2 NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER	24
3 IKRAFTTRÄDANDE	25
4 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	25
LAGFÖRSLAG	26
Lag om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt.....	26

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Det offentliga rättshjälpsystemets centrala uppgift och syfte är att garantera medborgarnas lika rätt till kompetent rättshjälp. För lämnandet av rättshjälp har staten rättshjälpsbyråer, vid vilka offentliga rättsbiträden erbjuder rättshjälp. Rättshjälpen omfattar juridisk rådgivning och behövliga åtgärder samt biträdande i domstol och hos andra myndigheter och befrielse från vissa avgifter i samband med behandlingen av ett ärende. De statliga rättshjälpsbyråerna fattar även beslut om beviljande av rättshjälp.

Sedan ingången av 2009 ansvarar rättshjälpsbyråerna utöver tillhandahållande av rättshjälp också för ordnande av allmänna intressebevakningstjänster. Syftet med reformen var att det skulle finnas tjänster av hög kvalitet som jämlikt är tillgängliga för alla klienter i hela landet. Vid rättshjälpsbyråerna sköts intressebevakningen av allmänna intressebevakare och biträdande personal. Syftet med förmyndarverksamheten är att bevaka de personers intressen och rätt som på grund av omyndighet, sjukdom eller frånvaro eller av någon annan orsak inte själva kan sköta sina ekonomiska angelägenheter. I allmänhet förordnas en intressebevakare för att sköta sin huvudmans egendom och ekonomiska angelägenheter. En intressebevakare ska dock även se till att huvudmannen får lämplig vård, omvårdnad och rehabilitering.

Sedan ingången av 2015 finns det 27 statliga rättshjälpsbyråer med sammanlagt 165 verksamhetsställen. Vid knappt hälften av verksamhetsställena finns det ständigt personal på plats. Rättshjälpsbyråerna är indelade i sex rättshjälpsdistrikt, inom vilka direktörer för rättshjälpsverksamheten ansvarar för tillgången till rättshjälp.

Den offentliga rättshjälpen har efter 2007 varit föremål för flera strukturella reformer. Flera rättshjälpsbyråer har slagits samman administrativt. Vid sammanslagningarna, som har skett gradvis och gällt några byråer åt gången, har man beaktat bl.a. när personalen gått i pension. Genom att slå samman byråer har man strävat efter att lätta upp förvaltningen. Eftersom rättshjälpsbyråerna har varit väldigt små, har man genom sammanslagningarna strävat efter att minska sårbarheten och öka möjligheterna att omorganisera arbetsuppgifter. Antalet verksamhetsställen för byråerna har ändå i princip förblivit detsamma.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

Enligt 2 § i lagen om statliga rättshjälpsbyråer (258/2002) är rättshjälpsbyråerna belägna i rättshjälpsdistrikt, som bildas enligt det regionala behovet av rättshjälpstjänster. En rättshjälpsbyrå kan vid behov ha flera än ett verksamhetsställe. Enligt samma bestämmelse föreskrivs det närmare om rättshjälpsdistrikten och rättshjälpsbyråernas verksamhetsställen genom förordning av justitieministeriet.

Ordnandet av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten överfördes från kommunerna till justitieministeriets förvaltningsområde och rättshjälpsbyråerna i början av 2009 (Lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten 575/2008, nedan organiseringslagen). Med ordnande av intressebevakningstjänster avses vidtagande av åtgärder som syftar till att det på det regionala planet ska finnas tillräckligt med intressebevakningstjänster för intressebevakaruppdrag enligt lagen om förmyndarverksamhet (442/1999). Den allmänna ledningen, styrningen och övervakningen av verksamheten ankommer på justitieministeriet. Statens rättshjälpsbyrå svarar för ordnandet av intressebevakningstjänsterna inom det intressebevakningsområde som genom förordning föreskrivits för byrån (1 §). Rätts-

RP 26/2016 rd

hjälpbyråerna svarar för att de allmänna intressebevakningstjänsterna tillhandahålls i tillräckligt omfattande utsträckning regionalt.

I justitieministeriets förordning 534/2013 föreskrivs det om rättshjälpsdistrikten samt om rättshjälpsbyråernas verksamhetsställen och intressebevakningsområden. Enligt förordningen är Finland indelat i sex rättshjälpsdistrikt, vilka är Åbo, Vasa, Östra Finlands, Helsingfors, Kouvola och Rovaniemi rättshjälpsdistrikt. Det finns 27 statliga rättshjälpsbyråer, och de har sammanlagt 165 verksamhetsställen. På sina verksamhetsställen tar rättshjälpsbyråerna emot både rättshjälpens och intressebevakningens klienter. Knappt hälften av verksamhetsställena har personal på plats dagligen. Resten av verksamhetsställena har personal på plats efter behov.

Varje rättshjälpsdistrikt leds av en direktör för rättshjälpsverksamheten, och varje rättshjälpsbyrå leds av ett ledande offentligt rättsbiträde. Justitieministeriet förordnar direktören för rättshjälpsverksamheten för högst fem år i sänder. Direktören för rättshjälpsverksamheten är samtidigt ledande offentligt rättsbiträde för en av rättshjälpsbyråerna inom distriktet. Vid vissa byråer finns det dessutom en ledande allmän intressebevakare. En tjänst som ledande allmän intressebevakare har inrättats om fler än 10 i personalen vid byrån arbetar inom intressebevakningen. Dessutom arbetar det vid rättshjälpsbyråerna offentliga rättsbiträden, allmänna intressebevakare, rättsliga rådgivare, avdelnings-, förvaltnings-, rättshjälps- och intressebevakningssekreterare samt expeditivsvakter och vaktmästare.

Direktören för rättshjälpsverksamheten har som huvudsaklig uppgift att svara för att utbudet av rättshjälpstjänster är jämnt fördelat inom rättshjälpsdistriktet. Denna för tillgången till rättshjälp centrala uppgift förutsätter att man ser till att resurserna fördelas jämnt inom distriktet. Direktören för rättshjälpsverksamheten sörjer för att distriktets resultatmål uppfylls och är, i egenskap av part i resultatförhandlingarna som rör distriktet och undertecknare av resultatförhandlingsdokumentet, ansvarig för att resultatmålen i resultatavtalet uppnås.

Rättshjälpsbyråernas resultatstyrningsförfarande är indelat i två steg. I det första steget för justitieministeriet och direktörerna för rättshjälpsverksamheten resultatförhandlingar för distriktet och resultatförhandlingar för direktörens egen byrå. Vid resultatförhandlingarna diskuteras följande års resultatmål gällande produktivitet och ekonomi för de enskilda byråerna. Vid resultatförhandlingarna förhandlar man om och beviljar anslag för rättshjälpsdistriktet. Direktören för rättshjälpsverksamheten lämnar en redogörelse för arbetssituationen och verksamheten vid rättshjälpsbyråerna inom distriktet och för deras behov. Vid resultatförhandlingarna kommer man även överens om följande års personalresurser samt inom vilka ramar direktören för rättshjälpsverksamheten kan anställa personal. Över resultatförhandlingarna utarbetas ett resultatmålsdokument som undertecknas av en representant för justitieministeriet och av rättshjälpsdistriktets direktör. Resultatmålsdokumentet är ett avtal mellan ämbetsverket och ministeriet som gäller det kommande årets verksamhetsmål inom ramen för de anslag som beviljas.

I det andra steget för direktören för rättshjälpsverksamheten och byråerna inom distriktet resultatförhandlingar för följande år inom de ramar som fastställts i resultatförhandlingarna mellan justitieministeriet och direktören för rättshjälpsverksamheten. Över resultatförhandlingarna utarbetas ett resultatmålsdokument som undertecknas av direktören för rättshjälpsverksamheten och av det ledande offentliga rättsbiträdet för rättshjälpsbyrån.

De elektroniska tjänster för ansökan om rättshjälp som togs i bruk vid rättshjälpsbyråerna 2010 har gjort det möjligt att koncentrera rättshjälpsbeslut som görs till privata rättsbiträden till vissa rättshjälpsbyråer. Syftet med centraliseringen har varit att fördela arbetsmängderna jämnare mellan byråerna. Samtidigt har tanken varit att man genom att koncentrera beslutsfat-

tandet till vissa byråer bättre kan garantera att tillämpningen av lagen är enhetlig i beslutsfattandet. Vilka rättshjälpsbyråer rättshjälpsbesluten koncentreras till bestäms årligen i samband med resultatförhandlingarna. Dessa byråer tar emot ansökningar i enlighet med hur belastade de är. År 2015 koncentrerades rättshjälpsbesluten till 17 rättshjälpsbyråer.

Statliga rättshjälpsbyråer har administrativt slagits samman sedan 2007. Rättshjälpsbyråerna har haft relativt liten personal, och principen vid sammanslagningarna har varit att slå samman de minsta rättshjälpsbyråerna med den närmaste byrån. Genom att slå samman de minsta rättshjälpsbyråerna administrativt har man strävat efter att minska dessa byråers sårbarhet, lätta upp förvaltningen och öka möjligheterna att omorganisera personalens arbetsuppgifter. Samtidigt har namnen på de nya rättshjälpsbyråer som bildats fastställts utgående från landskapsnamnen.

2.2 Utvecklingen i de övriga nordiska länderna

2.2.1 Sverige

Rättshjälp

I Sverige finns det inom rättshjälpsverksamheten två centralmyndigheter, domstolsverket och rättshjälpsmyndigheten.

Vid rättshjälpsmyndigheten arbetar åtta personer. Rättshjälpsmyndighetens förvaltning är gemensam med Sundsvalls tingsrätt och hyres- och arrendenämnden. Detta innebär bl.a. att dessa myndigheter har en gemensam mottagning. Lagmannen vid Sundsvalls tingsrätt är samtidigt rättshjälpsmyndighetens chef.

Beslut om beviljande av rättshjälp fattas av den domstol som behandlar huvudsaken. Om saken inte behandlas av domstol, fattas beslut om beviljande av rättshjälp av rättshjälpsmyndigheten. Den part som förlorar ett brott- eller tvistemål kan bli tvungen att betala en del av de rättshjälpskostnader som uppkommit vid behandlingen av målet till staten. Beslut om ersättningskyldighet fattas av den domstol som behandlat målet. Utöver rättshjälpsbesluten hör det då till rättshjälpsmyndighetens uppgifter att ta ut kostnaderna av klienten i enlighet med domstolens beslut.

I Sverige finns det inga särskilda rättshjälpsbyråer och inget advokatmonopol. Utöver advokater får vara vem som helst som är lämplig för uppdraget vara rättegångsombud eller rättegångsbiträde. I allmänhet förordnas den som den rättssökande själv har föreslagit, om det inte finns särskilda skäl mot det. (Rättshjälpslagen (1996:1619) 26 §).

Intressebevakning

I Sverige ingår bestämmelser om intressebevakning i Föräldrabalken (1949:381). Lagen känner tre olika typer av intressebevakare: förmyndare (för underåriga), gode män och förvaltare.

Gode män och förvaltare kan förordnas för personer som på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande inte kan ta hand om sig själv eller sin egendom. Den största skillnaden mellan gode män och förvaltare är att en förvaltare inte behöver huvudmannens samtycke för sina åtgärder. På motsvarande sätt kan en förvaltare förordnas trots att huvudmannen motsätter sig det. Ansökan om förordnande av god man eller förvaltare får göras av den som ansökningen avser, hans eller hennes familjemedlemmar eller överförmyndaren. Beslut om förordnande av god man eller förvaltare fattas av tingsrätten. Den som utses ska vara rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig för uppdraget. God mans eller

förvaltares skyldigheter fastställs i beslutet om förordnande. En person för vilken god man eller förvaltare förordnas förlorar rätten att fatta beslut på det sätt som fastställs i beslutet, men bibehåller sin rättsliga handlingsförmåga i alla övriga ärenden.

2.2.2 Danmark

Rättshjälp

Den allmänna utgångspunkten är i Danmark att rättshjälp ges till fysiska personer i en svag ekonomisk situation. Man kan få rättshjälp också i ärenden som behandlas utomlands, om mållandet har förbundit sig till Strasbourgöverenskommelsen (den i Strasbourg den 27 januari 1977 slutna europeiska överenskommelsen om översändande av ansökningar om fri rättegång). Vidare kan man få rättshjälp för att söka ändring hos en internationell besvärsinstans, såsom Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. En förutsättning för att få rättshjälp i det senare fallet är att besvärsorganet har bett om ett uttalande av danska staten med anledning av ändringssökandet. Det är ändå möjligt att få rättshjälp om det ärende som ska avgöras är av mer allmän betydelse eller om avgörandet på ett betydande sätt skulle påverka sökandens sociala eller yrkesmässiga ställning. Beslut om rättshjälp i de ovannämnda situationerna fattas av Civilstyrelsen, som lyder under Danmarks justitieministerium.

I Danmark ges rättshjälp även i form av olika kostnadsfria rådgivningstjänster. I de största städerna finns det t.ex. privata rättshjälpsbyråer. De ger juridisk rådgivning till personer i svag ekonomisk ställning som infinner sig på plats personligen.

I Danmark kan man även få en särskild personlig advokat för ett visst ärende. De lokala domstolarna för listor över biträden som erbjuder denna tjänst. En förutsättning för att få ett biträde är en svag ekonomisk situation, och det förskrivs särskilt om hur denna fastställs. Beroende på hur omfattande åtgärderna i samband med uppdraget är kan användningen av ett biträde dock föranleda kostnader, och tjänsten omfattar bl.a. inte straffrättsliga ärenden eller uppdrag som gäller företagsverksamhet.

I Danmark är det dessutom möjligt att få heltäckande rättshjälp kostnadsfritt, vilket innebär att staten ersätter de kostnader som föranleds av användningen av biträde inklusive motpartens kostnader, om den som får hjälpen förlorar målet. En förutsättning för att en sökande ska vara berättigad till denna tjänst är dock att det är sannolikt att sökanden vinner målet. Domstolen fastställer biträden inom denna tjänst i ärenden som gäller vårdnad om barn samt i olika ärenden som gäller skilsmässa. I andra typer av ärenden fastställs förmånen av Civilstyrelsen, om ärendet är betydelsefullt.

Intressebevakning

I Danmark föreskrivs det om intressebevakning i Værgemålsloven (nr 1015 af 20/08/2007). Intressebevakare kan förordnas för en vuxen person som inte själv kan sköta sina angelägenheter på grund av psykisk störning (inklusive demens), psykisk utvecklingsstörning eller någon annan form av försvagat hälsotillstånd. Ett beslut om intressebevakning leder dock inte till att personen förlorar sin rättsliga handlingsförmåga. Begränsning av den rättsliga handlingsförmågan kräver ett separat beslut.

Danmarks system anses vara flexibelt. Intressebevakare förordnas endast om en persons angelägenheter inte annars kan skötas på ett tillfredsställande sätt. Om ett förordnande meddelas, kan en eller flera intressebevakare förordnas för att sköta personens ekonomiska och/eller personliga angelägenheter. Intressebevakningen kan också vara begränsad till endast vissa ange-

RP 26/2016 rd

lägenheter eller tillgångar. Det valda sättet ska alltid begränsa huvudmannens rättigheter så lite som möjligt i förhållande till syftet.

En motiverad ansökan om intressebevakning eller om upphävande av intressebevakning kan lämnas av den som ansökan avser, hans eller hennes make, barn, förälder, syskon eller andra nära släktingar, kommunala myndigheter (Kommunalbestyrelsen och Regionsrådet) och statliga myndigheter (Statsförvaltningen) eller polisen. Beslut om förordnande av intressebevakare fattas i regel av Statsförvaltningen, men om ett ärende är tvistigt fattas beslutet av domstol. Den myndighet som ska fatta beslutet ska som grund för avgörandet skaffa en sådan medicinsk utredning som behövs. Den för vilken intressebevakning ska förordnas ska ges möjlighet att bli hörd. Ett beslut om intressebevakning kan också gälla för viss tid.

I Danmark kan en släkting eller vän till huvudmannen fungera som intressebevakare, men om detta inte är möjligt, kan en professionell intressebevakare förordnas. Som professionella intressebevakare kan fungera t.ex. jurister och socialarbetare, som även får en ersättning för uppdraget.

En intressebevakares befogenheter beror på innehållet i beslutet. Intressebevakningen gäller dock inte skötsel av vardagliga ärenden, utan huvudmannens mer betydande angelägenheter såsom sysselsättning, boende och kontakt med myndigheter. Værgemålsloven innehåller närmare bestämmelser om intressebevakarens rättigheter och skyldigheter.

2.2.3 Norge

Rättshjälp

I Norge är den offentliga rättshjälp som myndigheterna erbjuder avsedd för personer i svag ekonomisk ställning. Staten ersätter en del av eller alla de kostnader i samband med processen som föranleder den som får hjälp. I vissa särskilt föreskrivna ärenden, såsom barnskyddsärenden, fås rättshjälp direkt med stöd av lag. I allmänhet fås rättshjälp dock inte utan begränsningar, utan en förutsättning för att få hjälp är att ärendet har betydelse för personens välfärd.

Rättshjälpsärendena administreras i Norge av Justis- och beredskapsdepartementet, Statens sivilrettsforvaltning, fylkesmannen och domstolarna. De biträden som ger rättshjälp har dessutom omfattande självständiga befogenheter. I praktiken är Statens sivilrettsforvaltning det högsta beslutande organet som fattar det slutliga beslutet om beviljande av rättshjälp och som samordnar och harmoniserar den första instansens, fylkesmannens, verksamhet. Rättens ordförande fattar beslut om beviljande av rättshjälp, om ärendet behandlas i domstol.

Intressebevakning

I Norge ingår bestämmelser om intressebevakning i Loven om vergemål (LOV-2010-03-26-9) och Forskriften til vergemålsloven (FOR-2013-02-15-201). I dessa författningar fastställs förutsättningarna för förordnande av intressebevakning för personer som av olika orsaker och i olika hög grad inte kan se till sina egna personliga eller ekonomiska intressen. De sätt som väljs ska begränsa huvudmannens rättigheter så lite som möjligt i förhållande till syftet.

En intressebevakares befogenheter grundar sig på fylkesmannens beslut om förordnande. Fylkesmännen fungerar regionalt och behandlar ärenden om intressebevakning som första instans. Som centralmyndighet för intressebevakningen fungerar Statens sivilrettsforvaltning, hos vilken även fylkesmännens beslut kan överklagas. Oftast fungerar en släkting eller närstående till huvudmannen som intressebevakare.

I beslutet kan intressebevakaren förordnas att sörja för huvudmannens personliga och/eller ekonomiska rättigheter. Även gränserna för intressebevakarens befogenheter fastställs i beslutet. En intressebevakare kan också förordnas för en minderårig, varvid den minderåriges föräldrar tillsammans med intressebevakaren sköter barnets ärenden.

2.3 Bedömning av nuläget

De 27 statliga rättshjälpsbyråerna har sammanlagt 165 verksamhetsställen. Nätet av verksamhetsställen kan anses vara fungerande. På grund av arbetets art måste nätverket vara tätt och verksamhetsställena nära klienten.

Rättshjälpsbyråerna är alltså små i förhållande till andra ämbetsverk inom statsförvaltningen. Det finns 27 rättshjälpsbyråer, medan t.ex. magistraterna, åklagarämbetena och polisinspektionerna är 11 till antalet. Den nuvarande strukturen av rättshjälpsbyråer gör att förvaltningen kräver oskäligt mycket tid. Vid rättshjälpsbyråerna gör man bl.a. upp en betydande mängd olika planer, som skulle kunna utarbetas centraliserat så att man undviker överlappande arbete. Dessutom bidrar olika begäranden om utlåtande till arbetsmängden vid byråerna. I större enheter skulle förvaltningen kunna skötas mer centraliserat.

I och med att rättshjälpsbyråer slagits samman administrativt har antalet jävsituationer ökat. Vid de byråer som berörts av sammanslagningarna är situationen inte ännu till alla delar under kontroll. Trots sammanslagningarna är en del av byråerna fortfarande för små för att arbetet ska kunna ordnas på ett så flexibelt sätt som möjligt. Byråernas storlek varierar mellan 4 och 79 tjänster. Ytterligare sammanslagningar av byråerna skulle dock inte nödvändigtvis ge fler fördelar. De utvidgningar som hittills genomförts har i någon mån gett byråerna mervärde, eftersom den ökade personalmängden vid byråerna och därmed också det utökade juridiska kunnandet har skapat synergieffekter.

Resultatstyrningsförfarandet i två steg är för justitieministeriet ett tungt tillvägagångssätt. Justitieministeriet och direktörerna för rättshjälpsverksamheten för resultatförhandlingar om alla rättshjälpsbyråer. Detta innebär i praktiken 27 olika förhandlingar. Förfarandet är i praktiken tungrott.

En direktör för rättshjälpsverksamheten har på sitt ansvar uppgifter som kräver redskap för att styra rättshjälpsbyråerna och vid behov ingripa i deras verksamhet. I nuläget saknas sådana redskap. Det är fråga om ärenden som gäller arbetsledningen såväl som byråernas lednings- och verksamhetssätt, resultat av verksamheten och uppnående av resultatmålen. Direktörernas för rättshjälpsverksamheten ställning baserar sig på diskussion, överenskommelser och medling utan stöd av vare sig lagstiftningen om rättshjälp eller effektiva redskap i problemsituationer. Direktörernas för rättshjälpsverksamheten ställning och behörighet bör förtydligas jämfört med nuläget. Det har även ansetts vara ett missförhållande att distriktets direktör för rättshjälpsverksamheten samtidigt är ledande offentligt rättsbiträde för en av byråerna inom distriktet. Detta kan ge ett intryck av att direktörens byrå har en särställning gentemot de andra byråerna i distriktet när det gäller t.ex. fördelning av resurser. Å andra sidan kan det hända att personalen vid direktörens egen byrå upplever att direktören på grund av sin uppgift ofta är frånvarande från byrån.

Också överföringen av intressebevakningsuppdragen till rättshjälpsbyråerna har medfört utmaningar för den nuvarande strukturen. Samarbetet mellan de två olika områdena har inte alltid förverkligats som förväntat. Det är dock skäl att observera att ett smidigt samarbete i fortsättningen förutsätter arbete i alla möjliga organisationsalternativ.

Rättshjälpsbyråernas tjänstestruktur och behörighetsvillkoren för tjänsterna har inte setts över sedan intressebevakningen överfördes till justitieministeriets förvaltningsområde. Enligt den nuvarande lagstiftningen kan en rättshjälpsbyrå endast ledas av ett ledande offentligt rättsbiträde, inte av en ledande allmän intressebevakare. En eventuell ledande allmän intressebevakare är vid byrån underordnad det ledande offentliga rättsbiträdet. Den rådande situationen har kritiserats särskilt av intressebevakningspersonalen. De ledande offentliga rättsbiträdena blir inte heller annars bekanta med intressebevakarnas arbete, eftersom de inte arbetar med intressebevakning i praktiken.

Rättspolitiska forskningsinstitutet har konstaterat att det ur klientens synvinkel finns variationer i tillgången till rättshjälpsbyråernas tjänster (Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 117/2013). Tillgången till rättshjälpstjänsterna följs upp med hjälp av kötiden. Genom att följa med kötiden kartlägger man inom vilken tid klienten, efter att ha reserverat tid, får diskutera med ett rättsbiträde. Kötiden varierar betydligt mellan olika rättshjälpsbyråer och olika verksamhetsställen. Kötiderna är särskilt känsliga för om personalen på byrån är sjukskriven samt för normala semesterperioder. Behandlingen av ärenden kräver dessutom mer tid efter att ärendena blivit mer komplicerade. Många rättshjälpsbyråer har reserverat akuttider för brådskande fall. Om en rättshjälpsbyrå inte kan ta emot en klient akut, råder man klienten att kontakta ett privat biträde.

Arbetsgruppen för att skapa ett tidsbeställningssystem för de statliga rättshjälpsbyråerna har i sitt betänkande (Utveckling av tidsbeställningen vid rättshjälpsbyråerna, Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 17/2014) konstaterat att medborgare som ansöker om rättshjälp vid rättshjälpsbyråerna statistiskt sett får en mottagningstid hos ett rättsbiträde i genomsnitt inom 14 dygn.

Arbetsgruppen utredde tillgången till rättshjälp med hjälp av rapporter samt en enkät som riktades till rättshjälpsbyråerna. På basis av dessa konstaterade arbetsgruppen att tillgången till rättshjälpstjänster är på en skälig nivå, men att kötiderna är oskäligt långa vid vissa rättshjälpsbyråer. Efterfrågan på rättshjälpstjänster är inte jämnt fördelad. Arbetsgruppen konstaterade också att ett oroväckande stort antal av de bokade mottagningstiderna inte används, vilket för sin del kan försämra tillgången till tjänsterna.

Arbetsgruppen rekommenderade att man i syfte att förbättra tillgången till rättshjälpstjänster skulle öka resurserna vid de rättshjälpsbyråer där efterfrågan är stor. Därtill rekommenderades det att arbetsmängden skulle fördelas jämnare mellan byråerna och verksamhetsställena samt att klienterna skulle styras till de mindre belastade byråerna. För att genomföra rekommendationerna föreslog arbetsgruppen bl.a. införande av ett centraliserat tidsbeställningssystem, utökade möjligheter för personalen att flytta sig från ett verksamhetsställe till ett annat samt en betydligt mer omfattande användning av distanstjänsterna i mottagning av klienter.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

I verksamhets- och ekonomiplanen för justitieministeriets förvaltningsområde 2014–2017 (Utredningar och anvisningar 2/2013) är en av uppgifterna att utreda möjligheterna att bilda större administrativa helheter av rättshjälpsbyråerna. Under ramperioden ska de förändringar genomföras som eventuellt behövs med anledning av utredningen.

I ett betänkande av justitieministeriets delegation för utarbetande av ett rättssäkerhetsprogram (Reformprogram för rättsvården för åren 2013–2025, Betänkanden och utlåtanden 16/2013) konstateras det att inom reformen av rättsvården är ett av målen på kort sikt när det gäller den

offentliga rättshjälpen att undersöka behovet av en totalreform av rättshjälpsbyråernas organisationsstruktur. På lång sikt ska verkningarna av att inrätta ett enda rättshjälpsverk utredas. Reformerna på kort sikt ska genomföras under den pågående riksdagsperioden, och reformerna på lång sikt före 2025.

Också statens revisionsverk har fäst uppmärksamhet vid utvecklingen av rättshjälpsbyråernas struktur.

Genom att centralisera byråernas administrativa uppgifter kan man få produktivitetsvinster. En centralisering förutsätter dock större byråer. Ett exempel på centralisering inom justitieministeriets förvaltningsområde är att statens gemensamma ekonomi- och personalprocesser och datasystemet Kieku som stödjer dem tas i bruk den 1 oktober 2016. Inom Kieku-projektet har utgångspunkten varit att ekonomi- och personalförvaltningen koncentreras till bokföringsenheter om ca 200 personer. Ur denna synvinkel borde en enskild rättshjälpsbyrå ha avsevärt mycket mer personal än för närvarande.

Styrsystemet för rättshjälpsbyråerna avviker från andra myndigheter inom statsförvaltningen genom att det är justitieministeriet som ansvarar för resultatstyrningen och utvecklingen. Ett ytterligare särdrag är rättshjälpsdistriktet, som fungerar som mellaninstans och leds av direktören för rättshjälpsverksamheten. Till denna del torde förvaltningen för närvarande kunna anses vara väldigt lätt. Trycket att reformera rättshjälpsbyråernas förvaltning ökas av att också en reform av domstolarnas centralförvaltning är under utredning. Om modellen med ett domstolsverk förverkligas i reformen, blir rättshjälpsbyråerna rättsväsendets enda ämbetsverk som styrs av ministeriet.

Den ekonomiska situationen för organisationerna inom justitieministeriets förvaltningsområde kommer under de kommande åren att bli betydligt stramare. Enligt ministeriets ramförslag är det nominella anslagsbeloppet för 2019 mer än 30 miljoner mindre än anslaget för 2015. På grund av det ekonomiska läget krävs betydlig effektivisering av verksamheten och omfattande strukturella reformer inom förvaltningsområdets olika sektorer för att kunna trygga rättssäkerheten. Den rättssäkerhet som de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna förutsätter måste åstadkommas med lägre totalkostnader än för närvarande, vilket betyder att effektiviteten måste förbättras.

Syftet med propositionen är att förtydliga rättshjälpsbyråernas organisationsstruktur. Ett ytterligare syfte är att, genom att centralisera de administrativa uppgifterna, förenkla förvaltningen och samtidigt frigöra resurser från administrativa uppgifter till advokat- och intressebevakningsarbetet. Distrikten ska ledas av direktörer med uppgiften som huvudsyssla, varvid byråerna kan koncentrera sig på substansuppgifter. Direktörernas ställning och behörighet ska förtydligas. Direktörerna ska fördela resurserna mellan verksamhetsställena, och därmed kommer organiseringen av arbetet att bli flexiblare, medan man kan reagera på förändringar lättare och snabbare än i den nuvarande organisationsstrukturen. Praxis i samband med tillhandahållande av tjänster harmoniseras, eftersom man kommer överens om organiseringen av arbetet på distriktsnivå. Det blir möjligt att ordna verksamheten vid byråerna på ett effektivare sätt.

3.2 De viktigaste förslagen

I propositionen föreslås det att de nuvarande sex rättshjälpsdistrikten blir ämbetsverk och att rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer inrättas som parallella funktioner. Samtidigt ändras namnet på distrikten till rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt. Inom rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten ska det finnas ett visst antal rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer som i sin tur ska ha ett visst antal verksamhetsställen. Inga verksamhetsställen ska läggas ner i samband med reformen. I fråga om rättshjälps- och intressebevakningsdi-

RP 26/2016 rd

strikten, deras byråer och verksamhetsställen samt de kommuner för vilkas intressebevakningstjänster rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ansvarar ska det föreskrivas närmare genom förordning av justitieministeriet.

Distrikten ska vara ämbetsverk. Direktörerna för de sex rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten ska i första hand koncentrera sig på ledning, utveckling och administration. De ska alltså inte längre samtidigt fungera som ledande offentligt rättsbiträde för någon av byråerna inom distriktet. I varje distrikt ska det utnämnas ett tillräckligt antal anställda som biträder direktören. De ledande offentliga rättsbiträdena och de ledande allmänna intressebevakarna ska fortsätta som chefer för byråerna.

De administrativa uppgifterna ska överföras till rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens direktörer och förvaltningssekreterare. När de administrativa uppgifterna överförs från de ledande offentliga rättsbiträdena, de ledande allmänna intressebevakarna och avdelningssekreterarna till distriktens direktörer och förvaltningssekreterare, frigörs resurser från administrativa uppgifter till advokat- och intressebevakningsarbetet. Ledarskapet blir effektivare, och samtidigt blir förvaltningen enhetligare åtminstone inom distrikten, eftersom distriktens direktörer koncentrerar sig enbart på ledning, utveckling och administration.

Justitieministeriet ska föra resultatförhandlingar med direktörerna för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet. Direktörerna och byråerna inom distriktet ska komma överens om resultatmålen för de enskilda byråerna. Förfarandet gör att arbetet med avtalsförhandlingarna minskar på alla organisationsnivåer samt överför makten och ansvaret vid resultatstyrningen från de enskilda byråerna till direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet.

Direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ska inte ha någon makt att styra över rättsbiträdena när det gäller skötseln av enskilda uppdrag. Direktören ska inte själv sköta några uppdrag, och han eller hon ska inte längre vara ledande offentligt rättsbiträde för någon av rättshjälpsbyråerna. Ett offentligt rättsbiträde beslutar självständigt och oberoende vilka åtgärder han eller hon vidtar i samband med ett uppdrag. Därför gör inte direktören för ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt att rättshjälpsbyråerna inom distriktet är jäviga i förhållande till varandra.

I den nuvarande organisationsstrukturen föreligger jäv att ta emot uppdrag, om motparten i egenskap av huvudman tidigare har varit klient hos rättshjälpen eller intressebevakningen inom samma rättshjälpsbyrå. I den organisationsstruktur som nu föreslås fungerar rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna parallellt, och intressebevakningen är alltså inte längre ”underställd” rättshjälpen. Det blir enklare att kontrollera jävigheten när det faktum att en person har fått rättshjälp inte längre leder till jäv inom intressebevakningen och vice versa. Reformen skulle leda till att jävsituationerna särskilt inom intressebevakningen minskar.

En övergång till en struktur med sex distrikt i form av ämbetsverk innebär ingen stor förändring för den praktiska verksamheten och fördröjer inte övergången till modellen med ett enda rättshjälpsverk i enlighet med projektet för ämbetsverksstrukturen inom statens central- och regionförvaltning (VIRSU-projektet) och de principer och tidtabeller för förverkligande av reformen av centralförvaltningen som regeringen godkänt. Efter att den strukturreform som nu föreslås har genomförts, ska man fortsätta utreda bildandet av ett enda rättshjälpsverk.

Ålands rättshjälpsbyrå

Enligt grundlagen har landskapet Åland självstyrelse enligt vad som särskilt bestäms i självstyrelselagen för Åland (1144/1991). Självstyren ger ålänningarna rätt att stifta egna lagar om

RP 26/2016 rd

interna angelägenheter och att besluta om landskapets budget. Åland har ca 28 500 invånare varav ca 11 000 bor i Mariehamn, som är den enda staden i landskapet.

Ålands rättshjälpsbyrå, som är belägen inom Åbo rättshjälpsdistrikt, är den rättshjälpsbyrå som har minst personal. Vid byrån finns det ett offentligt rättsbiträde och en rättshjälpssekreterare samt en allmän intressebevakare och en intressebevakningssekreterare.

I den organisationsstruktur som nu föreslås ska Ålands rättshjälpsbyrå vara en byrå inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet med verksamhetsställe i Mariehamn.

Enligt 36 § i självstyrelselagen för Åland är landskapet enspråkigt svenskt. Ämbetspråket i stats-, landskaps- och kommunalförvaltningen är svenska. Enligt lagens 38 § ska skrivelser och andra handlingar som utväxlas mellan landskapsmyndigheterna och statens myndigheter i landskapet avfattas på svenska. Detsamma gäller skrivelser och andra handlingar mellan å ena sidan nämnda myndigheter och Ålandsdelegationen och å andra sidan statsrådet, de centrala statsmyndigheterna samt sådana överdomstolar och andra statsmyndigheter vilkas ämbetsdistrikt innefattar landskapet eller en del därav. Detta innebär att all kommunikation mellan Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå och det rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt inom vilket byrån är belägen ska ske på svenska.

När det gäller Ålands rättshjälpsbyrå föreslås det dessutom att byrån ska ansvara för produktionen av både rättshjälpstjänster och intressebevakningstjänster och att byrån ska ha ett ledande offentligt rättsbiträde. Det föreslås att namnet på byrån ska vara Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Den ekonomiska situationen inom justitieministeriets förvaltningsområde kommer under slutet av den nuvarande ramperioden att bli avsevärt stramare inom alla sektorer. Inom justitieministeriets förvaltningsområde pågår ett reformprogram för rättsvården. Genom åtgärderna inom programmet eftersträvar man en anpassning till det svåra ekonomiska läget. Denna reform är en del av reformprogrammet för rättsvården.

I och med centraliseringen av ledningen och administrationen blir ledarskapet mera professioniserat och effektivt. Detta effektiviserar verksamheten och medför därmed rationaliseringsvinster. Effektiviseringen av verksamheten dämpar utgiftstrycket. Genom att utveckla verksamheten tryggar man även att verksamhetens kvalitet bibehålls på en god nivå. När befolkningen åldras och samtidigt blir förmögnare, ökar efterfrågan på intressebevakningstjänster. Antalet anställda vid rättshjälpsbyråerna har under tidigare år minskats med över 10 procent. Reformen är nödvändig med beaktande av den avsevärda minskningen av personalen inom rättshjälpen och den ökande efterfrågan på intressebevakning. Genom att utveckla verksamheten strävar man efter att svara på den ökande efterfrågan.

Reformen är kostnadsneutral med tanke på statsfinanserna. Förändringen gäller enbart dem med lednings- och förvaltningsuppgifter, alltså ca 5 procent av de anställda. För en del av dem kommer uppgiftens kravnivå att stiga och för en del att sjunka. När det gäller strukturen och lönerna för deras uppgifter kommer det därför på basis av lönesystemet att ske sådana förändringar i lönerna som leder till både besparingar och utgifter. Det totala antalet anställda ökar inte till följd av propositionen.

RP 26/2016 rd

Reformen bedöms inte ha några konsekvenser för lokalutgifter eller andra omkostnader, eftersom inga verksamhetsställen ska läggas ner eller flyttas.

I övergångsskedet stiger de totala lönekostnaderna tillfälligt. Detta beror på att när kravnivån för en persons uppgift sjunker, får denna person under de 24 första månaderna efter förändringen en lön som är lika stor som tidigare. Efter denna tid sjunker lönen så att den motsvarar kravnivån. Högre lön under övergångsperioden ska betalas endast till de personer med administrativa uppgifter som får en lägre kravnivå för uppgiften i samband med reformen. Dessa kostnader under övergångsperioden ska täckas med rättshjälpsbyråernas reservationsanslag.

4.2 Konsekvenser för personalen och myndigheterna

En struktur där både rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna lyder direkt under direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet förtydligar förvaltningen. När det gäller intressebevakningen blir förvaltningen dessutom enklare i och med att en nivå i hierarkin försvinner.

Det faktum att intressebevakningen ska ingå i beteckningarna betonar att intressebevakningen som verksamhetsområde är jämställd med rättshjälpen.

När de administrativa uppgifterna överförs från de ledande offentliga rättsbiträdena, de ledande allmänna intressebevakarna och avdelnings-/förvaltningssekreterarna till distriktens direktörer och förvaltningssekreterare, frigörs resurser från administrativa uppgifter till advokat- och intressebevakningsarbetet. Ledarskapet blir effektivare, och samtidigt blir förvaltningen enhetligare åtminstone inom distriktet, eftersom distriktens direktörer ska koncentrera sig enbart på ledning, utveckling och administration.

Propositionen inverkar på arbetsuppgifterna för dem som nu ansvarar för de administrativa uppgifterna (ledande offentliga rättsbiträden, ledande allmänna intressebevakare och avdelnings-/förvaltningssekreterare) samt med anledning av detta på lönerna.

4.3 Samhälleliga konsekvenser

Propositionen leder till att kvaliteten på de tjänster som tillhandahålls medborgarna förbättras. Då distriktet ansvarar för fördelningen av resurser blir det möjligt att reagera snabbt och flexibelt på olika behov. Praxis i samband med tillhandahållande av tjänster harmoniseras, eftersom man kommer överens om organiseringen av arbetet på distriktsnivå. Skillnaderna mellan olika rättshjälpsbyråer när det gäller kötider jämnas ut.

5 Beredningen av propositionen

5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial

Justitieministeriet tillsatte den 22 mars 2013 en arbetsgrupp för att utreda de statliga rättshjälpsbyråernas organisationsstruktur. Arbetsgruppen hade i uppdrag att utreda möjligheterna att bilda större administrativa helheter av rättshjälpsbyråerna, utreda verkningarna av att inrätta ett enda rättshjälpsverk samt lägga fram ett förslag till rättshjälpsbyråernas organisationsstruktur.

I beredningsskedet, innan betänkandet var klart, ordnade arbetsgruppen en tillfälle där man informerades och hörde ledande offentliga rättsbiträden och ledande allmänna intressebevakare.

RP 26/2016 rd

Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande Reform av de statliga rättshjälpsbyråernas organisationsstruktur (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 25/2014) den 31 mars 2014. Som alternativ övervägde arbetsgruppen bildande av åtta eller sex rättshjälpsdistrikt, bildande av elva rättshjälpsbyråer samt inrättande av en centralbyrå eller ett rättshjälpsverk. En redogörelse för och bedömning av dessa olika alternativ finns i arbetsgruppens betänkande (s. 45–85, på finska).

Arbetsgruppen beslutade att rekommendera att sex rättshjälpsdistrikt inrättas som ämbetsverk på så sätt att distriktet motsvarar fördelningen av polisens och åklagarnas verksamhetsområden som fördes fram i reformprogrammet för rättsvärderna. Arbetsgruppen rekommenderade att det i rättshjälpsdistriktet ska finnas ett visst antal rättshjälpsbyråer som i sin tur ska ha ett visst antal verksamhetsställen. Strukturen skulle inte medföra några förändringar i verksamhetsställen. Distriktens direktörer skulle dock inte längre samtidigt fungera som ledande offentlig rättsbiträde för någon byrå inom distriktet, utan i första hand koncentrera sig på ledning, utveckling och administration där de skulle ha hjälp av två förvaltningssekreterare. De administrativa uppgifterna skulle överföras från kontoren till distriktens direktörer och förvaltningssekreterare.

Arbetsgruppen föreslog också att man överväger att rättshjälps tjänster och intressebevakningstjänster tillhandahålls och ordnas via två parallella byråer. Enligt förslaget ska rättshjälpsbyråns ledande offentliga rättsbiträde och intressebevakningsbyråns ledande allmänna intressebevakare leda byrån inom sitt respektive ansvarsområde, och direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ska fungera som deras chef.

Enligt arbetsgruppens bedömning skulle det vara möjligt att genomföra ovannämnda ändringar kostnadsneutralt.

Arbetsgruppen ansåg att man genom att inrätta en centralbyrå eller ett enda rättshjälpsverk skulle möjliggöra effektivare utveckling av rättshjälps- och intressebevakningsväsendet än i nuläget och göra det möjligt att flytta de operativa uppgifterna bort från ministeriet samt höja verksamhetsområdenas profil, men att en sådan förändring skulle kräva betydande tilläggsfinansiering.

Det betänkande som publicerades av den arbetsgrupp som justitieministeriet tillsatt för att utreda de statliga rättshjälpsbyråernas organisationsstruktur, Reform av de statliga rättshjälpsbyråernas organisationsstruktur (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 25/2014), genomgick en omfattande remissbehandling. Utlåtanden begärdes av totalt 85 olika instanser. Utlåtanden begärdes av rättshjälpsbyråerna, laglighetsövervakarna, de högsta domstolarna, hovrätterna, förvaltningsdomstolarna, tingsrätterna, Finlands Advokatförbund r.f., Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry, Auktorisoidut Lakimiehet - Auktoriserade Jurister - Authorized Attorneys at Law ry, riksåklagarämbetet, riksfogdeämbetet, Polisstyrelsen, enheten för styrning och utveckling av magistraterna, Julkiset oikeusavustajat ry, Personalföreningen vid Justitieförvaltningen PJF rf, Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry, Förhandlingsorganisationen för offentliga sektorns utbildade FOSU rf, Löntagarorganisationen Pardia rf och Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf. Sammanlagt 56 yttranden lämnades in.

Över hälften av remissinstanserna understödde förslaget om att skilja åt den offentliga rättshjälpen och den allmänna intressebevakningen i parallella verksamheter. Detta motiverades med att åtskiljande av verksamheterna minskar jävsituationerna, betonar det faktum att intressebevakningen är jämställd med rättshjälpen samt gör det möjligt att utveckla verksamheten inom vardera området utgående från dess egna förutsättningar. Dessutom motiverades åtskiljandet av verksamheterna med att innehållet i och sättet att producera tjänsterna skiljer sig från

varandra och med att åtskiljandet tydliggör att rättshjälpen till sin karaktär innebär advokatverksamhet.

När det kom till rättshjälpsbyråernas organisationsstruktur ansåg nästan hälften av remissinstanserna att sex rättshjälpsdistrikt var det bästa alternativet. Det näst bästa alternativet ansågs vara en centralbyrå. Också den nuvarande organisationsformen understöddes. Det nuvarande systemet måste dock utvecklas.

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet. Propositionen har behandlats regelbundet vid månatliga möten mellan direktörerna för rättshjälpsverksamheten och justitieministeriet.

5.2 Remissyttranden och hur de har beaktats

Utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt har sänts på remiss till följande instanser: rättshjälpsbyråerna, riksdagens justitieombudsman, Finlands Advokatförbund r.f., Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry, Auktorisoidut Lakimiehet - Auktoriserade Jurister - Authorized Attorneys at Law ry, Julkiset oikeusavustajat ry, Personalföreningen vid Justitieförvaltningen PJF rf, Förhandlingsorganisationen för offentliga sektorns utbildade FOSU rf, Löntagarorganisationen Pardia rf och Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf. Dessutom har utkastet sänts på remiss till vissa magistrater och tingsrätter.

Propositionen har beretts i brådskande ordning. Remisstiden har på grund av den avvikande beredningstidtabellen varit kortare än normalt. Utlåtanden lämnades ändå av nästan alla remissinstanser.

I de ställningstaganden som lämnades in ansågs propositionen huvudsakligen vara bra och motiverad. Den modell med sex ämbetsverk som valts som grund för strukturreformen understöddes i stor utsträckning i utlåtandena, men i en del av utlåtandena ansågs organisationsstrukturen vara problematisk på grund av frågorna om jäv. Olika åsikter framfördes vad gällde huruvida lagen ska innehålla en möjlighet att ingå avtal om produktion av rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt bör förutsättas ha högre högskoleexamen i juridik. Endast denna examen ansågs ge direktören tillräckliga förutsättningar att sakkunnigt leda distriktet. Det föreslagna förfarandet för förordnande av allmänna intressebevakare ansågs vara en nödvändig och efterlängtd reform.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. Rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt. I paragrafens 1 mom. föreskrivs det att statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt ordnar rättshjälps- och intressebevakningstjänster som produceras av distriktens rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer. Enligt 2 § i den gällande organiseringslagen ska intressebevakningstjänster produceras inom intressebevakningsområdena av statliga rättshjälpsbyråer. Det föreslås nu att det ska föreskrivas att tjänsterna i distriktet ska produceras av rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer som fungerar parallellt. Ett undantag är Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå.

Enligt paragrafens 2 mom. innebär ordnandet av rättshjälpstjänster att se till att de tjänster som rättshjälpsbyråerna ska sköta enligt rättshjälpslagen (257/2002) och bestämmelser annanstans i lag eller förordning tillhandahålls jämligt inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet. Ordnandet av intressebevakningstjänster innebär att se till att det på det regionala planet finns tillräckligt med intressebevakningstjänster för intressebevakaruppdrag enligt lagen om förmyndarverksamhet (442/1999).

Enligt paragrafens 3 mom. ska rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet svara för att utbudet av rättshjälps- och intressebevakningstjänster är jämnt fördelat inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet.

Enligt paragrafens 4 mom. utfärdas det genom förordning av justitieministeriet bestämmelser om rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet, deras byråer och verksamhetsställen samt de kommuner för vilkas intressebevakningstjänster rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ansvarar. En ändring jämfört med den gällande lagstiftningen är att det genom förordning inte längre ska föreskrivas om de intressebevakningsområden som statens rättshjälpsbyråer svarar för, utan om de kommuner inom vilka rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ansvarar för ordnandet av intressebevakningstjänster. Genom ändringen eftersträvas en flexiblare fördelning av intressebevakningsförordnandena mellan intressebevakningsbyråerna.

2 §. Direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet. Enligt paragrafens 1 mom. ska det inom varje distrikt finnas en direktör för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet samt ett tillräckligt antal andra anställda. I paragrafen fastställs det inte hurdana eller hur många anställda som ska biträda direktören, eftersom det tillräckliga antalet anställda med administrativa uppgifter kan variera i olika distrikt.

I paragrafens 2 mom. ska det föreskrivas om behörighetsvillkoren för en direktör för ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt. Det ska krävas att direktören har lämplig högre högskoleexamen. Vid tillämpningen av kravet på högre högskoleexamen beaktas förordningen om högskolornas examenssystem (464/1998), där det föreskrivs att vissa yrkeshögskoleexamina jämställs med högskoleexamen.

Med det andra villkoret, sådan mångsidig erfarenhet som uppgiften förutsätter, avses erfarenhet som kan antas vara till fördel för en framgångsrik skötsel av tjänsten. Omfattningen och vikten av en mångsidig erfarenhet ska utvärderas i samband med varje enskild utnämning. Särskilt en omfattande och mångsidig kännedom om rättshjälps- och intressebevakningsverksamheten samt kännedom om praxis och handlingsätten enligt principen om god förvaltning ska beaktas.

Genom kravet på i praktiken visad ledarförmåga och erfarenhet av ledarskap säkerställer man att personen i praktiken har visat sig ha färdigheter när det gäller ledarskap. Man kan skaffa sig ledarförmåga också på andra sätt än genom egentliga ledningsuppgifter, såsom genom att leda ett krävande projekt.

I paragrafens 3 *mom.* ska det föreskrivas om utnämning av direktören för ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt. Direktörerna ska ha tjänsteförhållanden för viss tid, och justitieministeriet ska utnämna direktörerna för högst fem år i sänder. Samma person ska kunna utnämnas upprepade gånger. Enligt 9 § 2 *mom.* i statstjänstemannalagen (750/1994) kan en tjänst besättas för viss tid eller annars tidsbegränsat, om därtill finns grundad anledning som sammanhänger med tjänstens art eller ämbetsverkets verksamhet det kräver. Efter att den strukturreform som nu föreslås har genomförts, ska man fortsätta utreda bildandet av ett enda rättshjälpsverk. I denna situation är det motiverat att de nya tjänsterna som direktör för ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt tillsätts för viss tid.

På en persons rätt att få tjänstledighet för att tillträda en sådan tjänst tillämpas det som föreskrivs om tjänstledighet i statstjänstemannalagen (750/1994), lagen om kommunala tjänsteinnehavare (304/2003) eller i någon annan lag samt i tjänstekollektivavtalen.

Enligt paragrafens 3 *mom.* utnämner justitieministeriet direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet. Direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet utnämner övrig personal inom distriktet, om inte något annat bestäms om utnämningens behörigheten genom förordning av justitieministeriet.

Direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet fastställer enligt 4 *mom.* distriktets arbetsordning och avgör övriga ärenden som gäller distriktet, om det inte föreskrivs eller i arbetsordningen bestäms att ärendena ska avgöras av någon annan tjänsteman.

3 §. Övriga tjänster inom rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt. I paragrafen ska det föreskrivas om de övriga tjänsterna inom distriktet. Tjänsterna ska vara tjänster vid ett distrikt. I ett utnämningsbeslut ska tjänsteinnehavarens verksamhetsställe inom distriktet fastställas. Vid en rättshjälpsbyrå ska det finnas ett ledande offentligt rättsbiträde och ett behövligt antal andra offentliga rättsbiträden samt annan personal. Vid en intressebevakningsbyrå ska det finnas en ledande allmän intressebevakare och ett behövligt antal andra allmänna intressebevakare samt annan personal. Bestämmelsen motsvarar huvudsakligen gällande lagstiftning.

Enligt 2 § i den gällande organiseringslagen kan det vid rättshjälpsbyråerna finnas tjänster som ledande allmänna intressebevakare. Enligt den bestämmelse som nu föreslås ska det vid varje intressebevakningsbyrå, med undantag av Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå, finnas en ledande allmän intressebevakare. Vid Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå ska det bara finnas ett ledande offentligt rättsbiträde samt ett tillräckligt antal andra anställda.

4 §. Avtal om produktion av rättshjälps- och intressebevakningstjänster. I paragrafens 1 *mom.* ska det föreskrivas om möjligheten att köpa rättshjälps- och intressebevakningstjänster. Det ska vara möjligt att köpa tjänster, om det behövs med hänsyn till den regionala tillgången på tjänster eller av någon annan anledning. Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 § 3 *mom.* i den gällande organiseringslagen. Det föreslås dock att paragrafen ändras så att rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet fattar beslut om att köpa tjänster efter samråd med justitieministeriet. Det föreslås dessutom att det till paragrafen ska fogas en möjlighet att vid sidan av produktion av intressebevakningstjänster ingå avtal också om produktion av rättshjälpsstjänster. Produktion av rättshjälpsstjänster genom avtal om köpta tjänster ska i första hand komma i fråga när det gäller rättshjälpsstjänster till personer som söker internationellt skydd.

Man har blivit tvungna att bedöma tillhandahållande och produktion av rättshjälpstjänster på nytt sedan hösten 2015 i och med ökningen av antalet personer som söker internationellt skydd. Antalet sökande som fått ett rättshjälpbeslut har tredubblats sedan 2014, och den ökade arbetsmängden har förorsakat ett märkbart tryck på rättshjälpsbyråerna. Tillgången på och omfattningen av rättshjälpstjänsterna har planerats och dimensionerats enligt ett mycket mindre antal sökande än det nuvarande. Möjligheterna att producera rättshjälpstjänster måste alltså bedömas på nytt i enlighet med de nya förhållandena.

Rättshjälpstjänsterna till personer som söker internationellt skydd fastställs i Europaparlamentets och rådets förfaranddirektiv (2013/32/EU), som ger möjligheter att på nationell nivå föreskriva att minimitjänsterna ska ordnas på annat sätt, t.ex. genom att uppgifterna sköts av icke-statliga organisationer. När den nya lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt utfärdas, är det nödvändigt att samtidigt garantera att man i framtiden kan välja det smidigaste och effektivaste sättet att producera rättshjälpstjänster också i snabbt föränderliga och plötsliga situationer.

I paragrafens 2 *mom.* ska det föreskrivas om avtal om produktionen av tjänsterna. Enligt momentet ska rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ingå avtal med tjänsteproducenten. Avtalet ska få ingås för viss tid eller tills vidare. Om avtalet har ingåtts för viss tid, ska det upphöra vid utgången av denna tid, om inte annat avtalas.

Det har inte ansetts nödvändigt att i lag föreskriva om avtalsvillkoren. Det är således upp till parterna att komma överens om villkoren. I praktiken torde det vara nödvändigt att komma överens om åtminstone uppsägningstiden för avtal som gäller tills vidare, mängden tjänster som ska produceras, området inom vilket tjänsterna ska produceras och grunderna för fastställande av den ersättning som ska betalas. Dessutom kan man behöva komma överens om omständigheter som påverkar tjänsternas kvalitet, t.ex. en minimimängd personalresurser. De köpta tjänsterna ska naturligtvis uppfylla de kvalitetskrav som i lagen om förmyndarverksamhet ställs på intressebevakarens verksamhet eller som i rättshjälpslagen eller i denna lag ställs på rättsbitrådets verksamhet.

Enligt paragrafens 3 *mom.* ska avtalstvister behandlas som förvaltningstvistemål i förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Bestämmelsen motsvarar 3 § 2 *mom.* i den gällande organiseringslagen.

Enligt paragrafens 4 *mom.* får andra tjänsteproducenter än intressebevakningsbyråer avböja ett intressebevakningsuppdrag, om det är uppenbart att det skulle strida mot deras avtal om produktion av tjänster att ta emot uppdraget.

5 §. Lämnande av handräckning. I paragrafen ska det föreskrivas om offentliga rättsbitrådets och allmänna intressebevakares skyldighet att på begäran lämna varandra handräckning samt om rättshjälpsbyråns skyldighet att i fråga om i Finland bosatta personer bestyrka de uppgifter om inkomst och förmögenhet som behövs för rättshjälpsansökningar till Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och till Europeiska unionens domstol. Paragrafen motsvarar i huvudsak 11 § i den gällande lagen om statliga rättshjälpsbyråer. Nytt är att det i den föreslagna paragrafen nämns att också allmänna intressebevakare på begäran ska lämna varandra handräckning.

6 §. Allmän styrning och tillsyn. Bestämmelsen motsvarar 14 § i lagen om statliga rättshjälpsbyråer och 1 § 1 *mom.* i organiseringslagen. Den allmänna styrningen av och tillsynen över ordnandet av de offentliga rättshjälpstjänsterna och de allmänna intressebevakningstjänsterna ska utövas av justitieministeriet.

2 kap. Rättshjälpsbyråerna

7 §. Behörighetsvillkor för offentliga rättsbiträden. Paragrafen motsvarar i huvudsak 3 § 2 mom. i den gällande lagen om statliga rättshjälpsbyråer. Eftersom den tidigare juris kandidatexamen i dag är juris magisterexamen, föreslås det att benämningen på den examen som krävs för behörighet ska ändras. Ett behörighetsvillkor för tjänsten som offentligt rättsbiträde ska vara annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell och komparativ rätt. Denna ordalydelse innefattar nuvarande högre slutexamen i juridik, dvs. examensbenämningarna juris magister, och benämningen juris kandidat som föregick den.

För klarhetens skull ska det i paragrafen preciseras att det med högre examen i juridik avses någon annan examen än den magisterexamen i internationell och komparativ rätt (MICL) som infördes vid ingången av 2011. En magister i internationell och komparativ rätt har inte nödvändigtvis samma kunskaper om det nationella rättssystemet som en juris magister, varför en avlagd examen i internationell och komparativ rätt inte ska anses vara tillräcklig utbildning för en tjänst som offentligt rättsbiträde.

Om en person som utomlands har avlagt en examen i juridik vill bli behörig för en sådan tjänst inom den offentliga sektorn där ett behörighetsvillkor enligt lag är en examen inom det juridiska området, kan personen med stöd av lagen om den tjänstebehörighet som högskolestudier utomlands medför (1385/2015) ansöka om jämställande av sin examen.

8 §. Tillsyn över offentliga rättsbiträden. Paragrafen motsvarar den gällande 6 § i lagen om statliga rättshjälpsbyråer.

9 §. Annan verksamhet som bedrivs av offentliga rättsbiträden. Paragrafen motsvarar den gällande 7 § i lagen om statliga rättshjälpsbyråer.

10 §. Andra än i rättshjälpslagen avsedda klienter. Paragrafen motsvarar i huvudsak den gällande 8 § i lagen om statliga rättshjälpsbyråer. Paragrafen tillämpas på situationer där det inte är fråga om lämnande av rättshjälp i enlighet med rättshjälpslagen. I sådana fall tas det ut full ersättning för tjänsterna. I paragrafen ska det förtydligas att full ersättning avser ersättning som motsvarar ett genomsnittligt advokatarvode på orten.

Enligt paragrafen får rättshjälpsbyrån i vissa situationer ge juridisk hjälp även till andra än de som är berättigade till rättshjälp enligt rättshjälpslagen, om det finns grundad anledning till detta med tanke på den som ansöker om tjänster eller för att rättshjälpsverksamheten ska kunna ordnas på behörigt sätt. En sådan anledning kan vara t.ex. att det inte erbjuds advokat-tjänster på orten.

Under den tid ett uppdrag varar kan det hända att huvudmannens ekonomiska förhållanden förändras, så att någon som i början av uppdraget varit berättigad till rättshjälp inte längre är det senare under uppdraget. I sådana fall är det ofta ändamålsenligt att rättshjälpsbyrån sköter huvudmannens ärende från början till slut.

Paragrafen gör det möjligt att bli klient hos en rättshjälpsbyrå också för dem som på basis av inkomsterna är berättigade till rättshjälp mot en självriskandel, men som har en rättskyddsförsäkring. När ett uppdrag inleds vet man inte nödvändigtvis om ärendet är sådant att det täcks av rättskyddsförmånen. Rättegångarna utvecklas ofta så att klienten först kommer till ett biträde för att be om råd, därefter kontaktas motparten i saken, eventuellt förs förhandlingar om förlikning och till sist väcks talan. Å andra sidan kan samma ärende efter en kort förhandling avslutas genom rådgivning eller förlikning så att det inte alls förs till domstol. Ur klienternas synpunkt vore det ändamålsenligt att den rättshjälpsbyrå som börjar utreda saken också

kan sköta den. Å andra sidan kan man få rättshjälp för ett omfattande ärende också i sådana fall när rättsskyddsförsäkringens maximibelopp överskrids. Eftersom det i allmänhet är svårt att på förhand uppskatta i vilka fall detta kommer att inträffa, är det ändamålsenligast att rättshjälpsbyråerna kan sköta dessa rättshjälpssökandes ärende från början till slut.

Till den del rättsskyddsförsäkringen täcker skötseln av dessa ärenden tillhandahåller rättshjälpsbyråerna advokattjänsterna mot full ersättning så, att de sänder fakturorna till det försäkringsbolag där klienten har sin rättsskyddsförsäkring. På detta sätt går man till väga också i sådana situationer där en rättshjälpsbyrås klient som har en rättsskyddsförsäkring som täcker saken får rättshjälpen kostnadsfritt.

Rättshjälpsbyråernas uppgift är att erbjuda de rättshjälpstjänster som avses i rättshjälpslagen till personer som uppfyller de krav för erhållande av dessa tjänster som ställs i rättshjälpslagen. Av detta följer att biträdandet av klienter hos vilka full ersättning tas ut aldrig får hindra tillhandahållandet av tjänster enligt rättshjälpslagen.

11 §. Jäv för offentliga rättsbiträden. Paragrafen motsvarar 9 § i den gällande lagen om statliga rättshjälpsbyråer. Samma bestämmelser om jäv gäller för offentliga rättsbiträden som för advokater. Rättsbiträden vid samma rättshjälpsbyrå är jäviga att biträda motparter.

I paragrafens 2 mom. konstateras det för tydlighetens skull att offentliga rättsbiträden som arbetar vid olika rättshjälpsbyråer inom samma rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt inte är jäviga att företräda motparter, om de inte är jäviga i det enskilda fallet. Alla offentliga rättsbiträden sköter klienternas uppdrag självständigt, konfidentiellt och oberoende.

12 §. Hänvisande av rättshjälpssökanden i specialfall. Paragrafen motsvarar den gällande 10 § i lagen om statliga rättshjälpsbyråer. I paragrafens 1 mom. ska det föreskrivas om de fall då ett offentligt rättsbiträde är skyldigt att hänvisa en rättshjälpssökande till en annan statlig rättshjälpsbyrå eller till ett privat biträde.

Enligt 2 mom. hänvisas sökanden i s.k. utomprocessuella ärenden, dvs. i andra ärenden än sådana som behandlas i domstol, i de situationer som avses i 1 mom. till en annan rättshjälpsbyrå, om den närmaste rättshjälpsbyrån finns inom ett avstånd som kan anses vara rimligt för utträttande av ärenden. I annat fall hänvisas sökanden till ett privat biträde.

13 §. Rättsbiträdenas beslutanderätt. Paragrafen motsvarar 12 § i den gällande lagen om statliga rättshjälpsbyråer. Eftersom besvärsrätten som nämns i den gällande paragrafens 1 mom. gäller endast beslut om en i 10 § 2 mom. i rättshjälpslagen avsedd begäran, föreslås det för tydlighetens skull att besvärsrätten, som nu nämns i 1 mom., ska nämnas separat i 2 mom. och att det nuvarande 2 mom. ska ingå i 1 mom.

14 §. Utredning om skydd av uppgifter. Paragrafen motsvarar i huvudsak den gällande 13 § i lagen om statliga rättshjälpsbyråer. Det föreslås att paragrafen ska ändras så att utredningen i fortsättningen ska läggas fram av rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet.

3 kap. Intressebevakningsbyråerna

15 §. Behörighetsvillkor och uppgifter för allmänna intressebevakare. I paragrafens 1 mom. föreskrivs det om behörighetsvillkor för allmänna intressebevakare. En allmän intressebevakare ska ha de färdigheter och den erfarenhet och utbildning som behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgiften. Dessa behörighetsvillkor tillämpas såväl på allmänna intressebevakare vid intressebevakningsbyråer som på allmänna intressebevakare hos andra tjänstproducenter.

RP 26/2016 rd

Dessutom föreskrivs det i *1 mom.* om utbildningskravet för tjänsten som allmän intressebevakare vid en intressebevakningsbyrå inom ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt. Kravet för tjänsten som ledande allmän intressebevakare ska vara lämplig högre högskoleexamen och för tjänsten som allmän intressebevakare lämplig högskoleexamen. Bestämmelsen motsvarar 1 a § i justitieministeriets förordning om statliga rättshjälpsbyråer (390/2002). För att säkerställa en klar och enhetlig tillämpning av lagen föreslås det att bestämmelsen tas in i den nu föreslagna lagen.

I momentet föreskrivs det endast vilken som är den lägsta examen som krävs. Uppgiften som allmän intressebevakare förutsätter ett brett spektrum av olika färdigheter, vilket gör att det inte är möjligt att fastställa behörighetsvillkoret i form av någon viss examen. Dessutom blir kvaliteten på tjänsterna högre om det vid byrån finns sakkunnighet inom olika områden.

Med högskoleexamina avses de examina som avses i förordningen om högskolornas examenssystem (464/1998). Dessa är bl.a. lägre och högre högskoleexamina som avlagts vid universitet samt yrkeshögskoleexamina och högre yrkeshögskoleexamina som avlagts vid yrkeshögskolor.

Lämpliga examina kan vara t.ex. rättstradenomexamen, rättsnotarieexamen, tradenomexamen (YH eller högre YH) eller socionomexamen (YH eller högre YH).

Behörighetsvillkoret för en ledande allmän intressebevakare är högre högskoleexamen. Det är fråga om en uppgift som ledande tjänsteman, så det är motiverat att kräva högre högskoleexamen. Med stöd av förordningen om högskolornas examenssystem är också en person som avlagt högre yrkeshögskoleexamen behörig för tjänsten. Lämpliga examina kan vara t.ex. juris eller ekonomie magisterexamen eller magisterexamen i samhällsvetenskaper eller t.ex. tradenomexamen (högre YH) eller socionomexamen (högre YH).

När det gäller intressebevakare som är anställda hos producenter av köpta tjänster ska tjänsteproducenten och rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet kunna komma överens om behörighetsvillkoren i avtalet om köpta tjänster.

I paragrafens *2 mom.* föreskrivs det om uppgifter för allmänna intressebevakare. På allmänna intressebevakare tillämpas bestämmelserna om intressebevakare i lagen om förmyndarverksamhet, om inte något annat föreskrivs i denna lag. Bestämmelsen motsvarar 4 § 2 mom. i den gällande organiseringslagen.

16 §. Förordnande av en allmän intressebevakare till ett uppdrag. I paragrafen föreskrivs det om förordnande av en allmän intressebevakare till ett uppdrag.

Enligt 6 § i den gällande organiseringslagen ska det till ett intressebevakaruppdrag förordnas en allmän intressebevakare vid den berörda rättshjälpsbyrå eller hos någon annan producent av ifrågasvarande tjänster och inte personligen den som kommer att utföra uppdraget. Om den som producerar tjänsterna har fler än en allmän intressebevakare, ska det i förordnandet anges vilken tjänst eller vilken uppgift som intressebevakare som förordnandet avser. Förordnanden av intressebevakare behöver alltså inte ändras även om den som innehar en tjänst eller en uppgift som allmän intressebevakare byts ut. I praktiken har det dock uppstått problem i situationer då man har behövt skilja en allmän intressebevakare från uppdraget och förordna en annan allmän intressebevakare i stället. Sådana fall ska enligt den gällande lagstiftningen behandlas i domstol. Vid behov förordnas ett ombud som ser till huvudmannens processuella intressen under behandlingen av ärendet.

Enligt det föreslagna 16 § 1 mom. ska det till ett intressebevakaruppdrag förordnas en allmän intressebevakare inom det berörda rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet och inte personligen den som kommer att utföra uppdraget. Allmänna intressebevakare inom ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt är de allmänna intressebevakarna vid intressebevakningsbyråerna och de allmänna intressebevakarna hos andra tjänsteproducenter. Genom bestämmelsen eftersträvas ett flexiblere förfarande vid byte av allmän intressebevakare. Eftersom förordnandet ska gälla en allmän intressebevakare inom distriktet, förutsätter ett byte av intressebevakare inom distriktet inte längre ett domstolsbeslut i ärendet.

I rättshjälps- och intressebevakningsdistriktets arbetsordning, som fastställs av direktören för distriktet, ska det anges till vilken intressebevakningsbyrå eller annan tjänsteproducent intressebevakningsförordnandet ska sändas. Förfarandet gör det möjligt att fördela resurser och uppdrag jämnt inom distriktet. Förfarandet förutsätter att arbetsordningen eller vederbörande punkt i arbetsordningen har lämnats för kännedom till domstolarna och förmyndarmyndigheterna.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs det om de grunder på vilka intressebevakningsförordnandena i arbetsordningen kan fördelas mellan tjänsteproducenterna inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet. Dessa grunder är huvudmannens hemkommun, språk, ärendets art eller andra motsvarande omständigheter, såsom de avtal om köpta tjänster som ingåtts. Närmare bestämmelser om fördelningen av intressebevakningsförordnandena får utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

I paragrafens 3 mom. beaktas de exceptionella situationer då huvudmannens intresse av särskilda skäl kräver att en allmän intressebevakare vid något annat distrikt än det som avses i 1 § 4 mom. förordnas till allmän intressebevakare. En sådan situation kan uppstå t.ex. när avståndet för uträttande av ärenden blir orimligt långt i enlighet med 1 mom. Momentet möjliggör i undantagsfall att det till allmän intressebevakare förordnas en allmän intressebevakare vid något annat rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt än det som i princip gäller huvudmannen med beaktande av hemkommun. Innan förordnandet meddelas ska det andra rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet höras på lämpligt sätt.

Enligt paragrafens 4 mom. ska den tjänsteproducent, dvs. den intressebevakningsbyrå eller andra tjänsteproducent, som i enlighet med arbetsordningen tagit emot förordnandet besluta vilken tjänst eller vilket uppdrag som förordnandet till allmän intressebevakare ska gälla, om tjänsteproducenten har fler än en allmän intressebevakare. För införande i registret över förmyndarskapsärenden ska tjänsteproducenten utan dröjsmål meddela förmyndarmyndigheten och huvudmannen om att förordnandet tagits emot och om ändringar i tjänsteproducentens beslut. Dessutom ska intressebevakarens titel och ordningsnummer meddelas.

I 5 § i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs det att det till intressebevakare kan förordnas en person som är lämplig för uppdraget och ger sitt samtycke. Eftersom det enligt 1 mom. ska förordnas en allmän intressebevakare inom distriktet till ett intressebevakningsuppdrag, ska det i 5 mom. i den föreslagna paragrafen föreskrivas att allmänna intressebevakare inte behöver ge sitt samtycke när det gäller förordnande av allmänna intressebevakare vid intressebevakningsbyråer inom rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten. Detta kan även motiveras med att det är ovanligt med jävsituationer vid intressebevakningsbyråerna, vilket gör att hörandet ofta är onödigt. Det ska vara möjligt att reagera på enskilda jävsituationer efter att förordnandet har anlänt till intressebevakningsbyrån. I dessa fall behöver inte domstolen eller förmyndarmyndigheten höra intressebevakningsbyrån innan ett förordnande i fråga om ett intressebevakningsuppdrag meddelas.

Om en allmän intressebevakare hos någon annan tjänsteproducent än en intressebevakningsbyrå förordnas till intressebevakare, ska tjänsteproducenten höras på lämpligt sätt innan ett förordnande till ett intressebevakningsuppdrag meddelas.

Enligt paragrafens 6 mom. ska, om ett intressebevakningsuppdrag inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet överförs från en tjänsteproducents allmänna intressebevakare till en annan intressebevakare eller från en intressebevakningsbyrås allmänna intressebevakare till en annan intressebevakningsbyrås allmänna intressebevakare, de i 48 § 1 mom. och 52 § i lagen om förmyndarverksamhet avsedda bestämmelserna om lämnande av egendomsförteckning och slutredovisning inte tillämpas. I dessa fall förutsätter huvudmannens rättssäkerhet inte att en egendomsförteckning eller slutredovisning ges in, eftersom den allmänna intressebevakarens arbetsgivare fortfarande är densamma och eftersom det är samma aktör som har det i skadeståndslagen avsedda principalansvaret.

Egendomsförteckning och slutredovisning ska dock upprättas om bytet av tjänsteproducent samtidigt innebär att den allmänna intressebevakarens arbetsgivare blir en annan, t.ex. om uppdraget överförs från en intressebevakningsbyrå till en producent av köpta tjänster.

17 §. Jäv för allmänna intressebevakare. I 5 § i den gällande organiseringslagen föreskrivs det om jäv för allmänna intressebevakare. Paragrafen har i praktiken varit svårtolkad. Den nu föreslagna 17 § motsvarar i sak den tidigare bestämmelsen, men man har försökt förtydliga paragrafens text.

Enligt paragrafens 1 mom. är en allmän intressebevakare jävig att företräda huvudmannen, om intressebevakaren själv har företrätt motparten i samma ärende eller i ett annat ärende där de omständigheter som kommit fram kan ha betydelse för det aktuella ärendet. En allmän intressebevakare kan företräda sin huvudman även om motparten företräds av en annan allmän intressebevakare som är anställd hos samma tjänsteproducent.

Enligt den gällande organiseringslagen ska intressebevakningstjänster produceras av rättshjälpsbyråer. Eftersom det föreslås att rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer ska inrättas som parallella funktioner, kommer det att vara ovanligt med situationer där någon som är anställd hos samma tjänsteproducent tidigare har företrätt huvudmannens motpart.

Enligt paragrafens 2 mom. tillämpas i fråga om jäv för allmänna intressebevakare dessutom vad som i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om jäv för intressebevakare.

18 §. Rätt till arvode. Enligt paragrafen är det den i vars tjänst intressebevakaren är som har rätt till arvode och ersättning av huvudmannens medel enligt 44 § i lagen om förmyndarverksamhet. Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 8 § i den gällande organiseringslagen.

19 §. Rätt att få uppgifter med hjälp av teknisk anslutning. I den föreslagna paragrafen föreskrivs det att en allmän intressebevakare har rätt att få de uppgifter som avses i 89 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet med hjälp av en teknisk anslutning. Innan den tekniska anslutningen öppnas till personregistret ska rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet för den registeransvarige lägga fram en utredning om att uppgifterna skyddas på behörigt sätt.

Enligt 89 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet har intressebevakaren i ärenden som hör till uppdraget rätt att få de uppgifter som huvudmannen själv har rätt till, om inte något annat bestäms särskilt. I 29 § 3 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) föreskrivs det om möjligheten att öppna en i paragrafen avsedd teknisk anslutning till en annan myndighets personregister. Bestämmelsen gör det möjligt för en allmän intressebevakare vid en intressebevakningsbyrå att genom en teknisk anslutning, oberoende av hu-

vudmannens samtycke, få sekretessbelagda uppgifter om huvudmannens inkomster och förmögenhet från skattemyndigheterna och Folkpensionsanstalten.

Innan den tekniska anslutningen öppnas ska rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet för den som lämnar ut registeruppgifterna lägga fram en utredning om att uppgifterna skyddas på behörigt sätt. På detta sätt garanteras skyddet av klientens personuppgifter.

4 kap. Särskilda bestämmelser

20 §. Lämnande av uppgifter och tystnadsplikt. Paragrafens 1 mom. gäller en i 4 § 1 mom. avsedd tjänsteproducents skyldighet att lämna uppgifter till rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet. En sådan tjänsteproducent ska vara skyldig att lämna uppgifter i den omfattning som behövs för övervakningen av att avtalet följs.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs det om tystnadsplikten för producenter av intressebevakningstjänster. På den ska 92 § i lagen om förmyndarverksamhet tillämpas. Bestämmelsen motsvarar 10 § 2 mom. i den gällande organiseringslagen.

21 §. Närmare bestämmelser. I paragrafens 1 mom. ska det föreskrivas om omständigheter som det får utfärdas närmare bestämmelser om genom förordning av justitieministeriet.

Enligt 2 mom. ska närmare föreskrifter om ordnandet av arbetet inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet meddelas i rättshjälps- och intressebevakningsdistriktets arbetsordning.

22 §. Ikraftträdande. Paragrafens 1 mom. innehåller en sedvanlig ikraftträdandebestämmelse.

Genom paragrafens 2 mom. upphävs den gällande lagen om statliga rättshjälpsbyråer (258/2002) och den gällande lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten (575/2008).

23 §. Övergångsbestämmelser. Enligt paragrafens 1 mom. tillämpas på intressebevakningsförordnanden som innehas av allmänna intressebevakare vid ikraftträdandet av denna lag vad som föreskrivs om förordnanden i 16 § 1 mom. Enligt 6 § i den gällande organiseringslagen ska det till ett intressebevakaruppdrag förordnas en allmän intressebevakare vid den berörda rättshjälpsbyrån eller hos någon annan producent av ifrågavarande tjänster. Enligt det nu föreslagna 16 § 1 mom. ska en allmän intressebevakare inom det berörda rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet förordnas. Ett förordnande som meddelats innan lagen trätt i kraft ska efter att lagen trätt i kraft anses vara ett förordnande av en allmän intressebevakare inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet. När det gäller förordnanden som meddelats innan lagen trädde i kraft ska den mottagande tjänsteproducenten meddela förmyndarmyndigheten intressebevakarens titel och ordningsnummer för återinförande i registret över förmynderskapsärenden. Egendomsförteckning och slutredovisning som avses i 48 § 1 mom. och 52 § i lagen om förmyndarverksamhet behöver då inte ges in.

I paragrafens 2 mom. ska det föreskrivas att en hänvisning annanstans i lag eller förordning till någon av de lagar som upphävs i 22 § 2 mom. efter ikraftträdandet av denna lag avser en hänvisning till denna lag. En hänvisning annanstans i lag eller förordning till en statlig rättshjälpsbyrå avser efter ikraftträdandet av denna lag en hänvisning till rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet.

2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

Genom förordning av justitieministeriet ska det få utfärdas närmare bestämmelser om uppgifter och ersättare för direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet och för ledande offentliga rättsbiträden och ledande allmänna intressebevakare, om övrig personal inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet och behörighetsvillkor och uppgifter för dem, om godkännande av inkomster och utgifter samt om beslutanderätten i fråga om personalens tjänste- eller anställningsförhållanden. Genom förordning av justitieministeriet ska det dessutom få utfärdas bestämmelser om rättshjälps- och intressebevakningsdistriktets ledningsgrupp och dess uppgifter.

Närmare föreskrifter om ordnandet av arbetet inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ska meddelas i rättshjälps- och intressebevakningsdistriktets arbetsordning.

3 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 oktober 2016.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Rättsskyddet hör till de grundläggande fri- och rättigheterna. Lagstiftningen och de olika juridiska institutionerna ska ge medborgarna rättsskydd i samband med deras juridiska problem. Rättsskyddet innebär bl.a. att en person vid behov oberoende av förmögenssituation har en möjlighet att få adekvat juridisk expert hjälp.

Enligt 6 § i Finlands grundlag är alla lika inför lagen. Detta förutsätter också rätten att vid behov få ett rättsbiträde kostnadsfritt.

I 21 § i grundlagen föreskrivs det om rättsskydd. Enligt den paragrafens 1 mom. har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. I paragrafens 2 mom. föreskrivs det att offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning ska tryggas genom lag.

Eftersom det i propositionen är fråga om en reform av rättshjälpsbyråernas organisationsstruktur och propositionen inte leder till att rättsskyddet försämras, kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt

Statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt ordnar rättshjälps- och intressebevakningstjänster som produceras av distriktens rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer, om inte något annat följer av 4 §. På Åland produceras tjänsterna dock av en rättshjälps- och intressebevakningsbyrå.

Ordnandet av rättshjälpstjänster innebär att se till att de tjänster som rättshjälpsbyråerna ska sköta enligt rättshjälpslagen (257/2002) och bestämmelser annanstans i lag eller förordning tillhandahålls jämligt inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet. Ordnandet av intressebevakningstjänster innebär att se till att det på det regionala planet finns tillräckligt med intressebevakningstjänster för intressebevakaruppdrag enligt lagen om förmyndarverksamhet (442/1999).

Rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ska svara för att utbudet av rättshjälps- och intressebevakningstjänster är jämnt fördelat inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet.

Bestämmelser om rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten, deras byråer och verksamhetsställen samt de kommuner för vilkas intressebevakningstjänster rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ansvarar utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

2 §

Direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet

Inom varje rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt ska det finnas en direktör för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet samt ett tillräckligt antal andra anställda.

Behörighetsvillkoren för en direktör för ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt är lämplig högre högskoleexamen, sådan mångsidig erfarenhet som uppgiften förutsätter, i praktiken visad ledarförmåga och erfarenhet av ledarskap.

Justitieministeriet utnämner direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet för högst fem år i sänder. Direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet utnämner övrig personal inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet. Genom förordning av justitieministeriet får det föreskrivas om avvikelse från denna utnämningensbehörighet.

RP 26/2016 rd

Direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet fastställer distriktets arbetsordning och avgör övriga ärenden som gäller distriktet, om det inte föreskrivs eller i arbetsordningen bestäms att ärendena ska avgöras av någon annan tjänsteman.

3 §

Övriga tjänster inom rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt

Vid en rättshjälpsbyrå ska det finnas ett ledande offentligt rättsbiträde och ett behövt antal andra offentliga rättsbiträden samt annan personal. Vid en intressebevakningsbyrå ska det finnas en ledande allmän intressebevakare och ett behövt antal andra allmänna intressebevakare samt annan personal. Vid Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå ska det finnas ett ledande offentligt rättsbiträde samt ett tillräckligt antal andra anställda.

4 §

Avtal om produktion av rättshjälps- och intressebevakningstjänster

Ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt kan efter samråd med justitieministeriet köpa rättshjälps- och intressebevakningstjänster, om detta behövs med hänsyn till den regionala tillgången på sådana tjänster eller av någon annan anledning. Tjänster får köpas endast hos sådana producenter som har tillräckligt kunnande och tillräckliga resurser för uppdraget och vars övriga uppgifter eller vars verksamhet med avseende på dess art eller syfte inte äventyrar en opartisk och korrekt skötsel av rättshjälpen eller intressebevakningen.

Rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ska ingå avtal om produktionen av tjänsterna med en sådan tjänsteproducent som avses i 1 mom. Avtalet får ingås på viss tid eller tills vidare.

Avtalstvister ska behandlas som förvaltningstvistemål i förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Andra tjänsteproducenter än intressebevakningsbyråer får avböja ett intressebevakningsuppdrag, om det är uppenbart att det skulle strida mot deras avtal om produktion av tjänster att ta emot uppdraget.

5 §

Lämnande av handräckning

Offentliga rättsbiträden och allmänna intressebevakare ska på begäran lämna varandra handräckning.

Rättshjälpsbyrån bestyrker i fråga om i Finland bosatta personer de uppgifter om inkomst och förmögenhet som behövs för rättshjälpsansökningar till Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och till Europeiska unionens domstol. De offentliga rättsbiträdena kan avgiftsfritt ge utländska rättshjälpsmyndigheter handräckning.

6 §

Allmän styrning och tillsyn

RP 26/2016 rd

Den allmänna styrningen av och tillsynen över ordnandet av de offentliga rättshjälpstjänsterna och de allmänna intressebevakningstjänsterna utövas av justitieministeriet.

2 kap.

Rättshjälpsbyråerna

7 §

Behörighetsvillkor för offentliga rättsbiträden

Behörighetsvillkoren för tjänsten som ledande offentligt rättsbiträde och offentligt rättsbiträde är annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell och komparativ rätt samt tillräcklig erfarenhet av arbete som rättegångsbiträde eller av domaruppgifter.

8 §

Tillsyn över offentliga rättsbiträden

De offentliga rättsbiträdena ska hederligt och samvetsgrant utföra de uppgifter som anförtrots dem samt iakttä god advokatsed i alla sina uppdrag.

De offentliga rättsbiträdena står under advokatföreningens tillsyn på det sätt som föreskrivs om advokater i 6, 6 a, 7, 7 a–7 d och 7 g–7 k § i lagen om advokater (496/1958). På de offentliga rättsbiträdenas rätt att söka ändring i ett avgörande i ett tillsynsärende samt på om behandlingen av ett sådant ändringssökande tillämpas vad som föreskrivs i 10 § i den lagen.

9 §

Annan verksamhet som bedrivs av offentliga rättsbiträden

Ett offentligt rättsbiträde får inte vara delägare, bolagsman eller medlem i ett bolag eller någon annan sammanslutning som bedriver advokatverksamhet. Rättsbiträdet får inte heller ha någon annan sådan avlönad befattning som inverkar menligt på uppgiften som rättsbiträde och som han eller hon har rätt att avsäga sig.

10 §

Andra än i rättshjälpslagen avsedda klienter

Rättshjälpsbyrån får ge juridisk hjälp även till andra än de som är berättigade till rättshjälp enligt rättshjälpslagen, om det finns grundad anledning till detta med tanke på den som ansöker om tjänster eller för att rättshjälpsverksamheten ska kunna ordnas på behörigt sätt. Då tas det för tjänsterna ut en ersättning som motsvarar ett genomsnittligt advokatarvode på orten. Biträdandet av klienter som avses i denna paragraf får inte hindra tillhandahållandet av tjänster enligt rättshjälpslagen.

11 §

Jäv för offentliga rättsbiträden

I fråga om jäv för offentliga rättsbiträden gäller vad som föreskrivs och bestäms om jäv för advokater.

RP 26/2016 rd

Offentliga rättsbiträden som arbetar vid olika rättshjälpsbyråer inom ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt får biträda motparter, om de inte är jäviga i det enskilda fallet.

12 §

Hänvisande av rättshjälpsökanden i specialfall

En rättshjälpsökande ska hänvisas till en annan rättshjälpsbyrå eller till ett privat biträde, om

- 1) det offentliga rättsbiträdet är jävigt i ärendet,
- 2) de offentliga rättsbiträdena vid den rättshjälpsbyrå till vilken sökanden har vänt sig inte på grund av sin arbetssituation kan sköta ett brådskande ärende,
- 3) det inte råder ömsesidigt förtroende mellan det offentliga rättsbiträdet och den som begär rättshjälp,
- 4) den rättshjälpsbyrå till vilken sökanden har vänt sig inte kan tillhandahålla tjänster på sökandens eget språk, finska eller svenska,
- 5) det finns annan grundad anledning.

I andra ärenden än sådana som behandlas i domstol hänvisas sökanden i de situationer som avses i 1 mom. till en annan rättshjälpsbyrå, om den närmaste rättshjälpsbyrån finns inom ett avstånd som kan anses vara rimligt för utträttande av ärenden. I annat fall hänvisas sökanden till ett privat biträde.

13 §

Rättsbiträdenas beslutanderätt

Ledande offentliga rättsbiträdet eller ett offentligt rättsbiträde avgör de ärenden som med stöd av rättshjälpslagen ska avgöras vid rättshjälpsbyrån. Ledande offentliga rättsbiträdet kan skriftligen förordna en annan tjänsteman att avgöra rättshjälpsansökningar i klara fall. Om avgörandet av ansökan lämnar rum för tolkning, ska ansökan lämnas över till ett offentligt rättsbiträde för avgörande.

Ledande offentliga rättsbiträdet fattar beslut om framställande av en i 10 § 2 mom. i rättshjälpslagen avsedd begäran hos ett penninginstitut. Beslutet får överklagas genom besvär på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Över förvaltningsdomstolens beslut får besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

14 §

Utredning om skydd av uppgifter

Innan en sådan teknisk anslutning som avses i 10 § 3 mom. i rättshjälpslagen öppnas till ett personregister vid en skattemyndighet eller Folkpensionsanstalten, ska rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet för den registeransvarige lägga fram en utredning om att uppgifterna kommer att skyddas på behörigt sätt.

3 kap.

Intressebevakningsbyråerna

15 §

Behörighetsvillkor och uppgifter för allmänna intressebevakare

En allmän intressebevakare ska ha de färdigheter och den erfarenhet och utbildning som behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgiften. Den utbildning som krävs för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens tjänster som ledande allmänna intressebevakare är lämplig högre högskoleexamen och för tjänsterna som allmän intressebevakare lämplig högskoleexamen.

På allmänna intressebevakare tillämpas bestämmelserna om intressebevakare i lagen om förmyndarverksamhet, om inte något annat föreskrivs i denna lag.

16 §

Förordnande av en allmän intressebevakare till ett uppdrag

Till ett intressebevakningsuppdrag förordnas en allmän intressebevakare inom det berörda rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet. Förordnandet sänds till en intressebevakningsbyrå eller annan tjänsteproducent enligt vad som bestäms i rättshjälps- och intressebevakningsdistriktets arbetsordning.

Fördelningen av intressebevakningsförordnandena mellan tjänsteproducenterna inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet sker på grundval av huvudmannens hemkommun, språk, ärendets art eller andra motsvarande omständigheter. Närmare bestämmelser om fördelningen av intressebevakningsförordnandena får utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

Av särskilda skäl, när huvudmannens intresse kräver det, får som allmän intressebevakare även förordnas en allmän intressebevakare vid något annat distrikt än det som avses i 1 § 4 mom. Innan förordnandet meddelas ska det andra rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet höras på lämpligt sätt.

Tjänsteproducenten beslutar vilken tjänst eller vilket uppdrag som allmän intressebevakare som förordnandet ska gälla. Tjänsteproducenten ska utan dröjsmål meddela förmyndarmyndigheten och huvudmannen om att förordnandet tagits emot och om ändringar i tjänsteproducentens beslut. Dessutom ska intressebevakarenstitlet och ordningsnummer meddelas.

Vad som i 5 § i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om givande av samtycke tillämpas inte på förordnande av allmänna intressebevakare vid rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens intressebevakningsbyråer. När det gäller andra tjänsteproducenter ska domstolen eller förmyndarmyndigheten dock på lämpligt sätt höra tjänsteproducenten innan ett förordnande till ett intressebevakningsuppdrag meddelas.

Om ett intressebevakningsuppdrag inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet överförs från en allmän intressebevakare till en annan hos samma tjänsteproducent eller från en allmän intressebevakare vid en intressebevakningsbyrå till en allmän intressebevakare vid en annan intressebevakningsbyrå, ska bestämmelserna om lämnande av egendomsförteckning och slutredovisning i 48 § 1 mom. och 52 § i lagen om förmyndarverksamhet inte tillämpas.

17 §

Jäv för allmänna intressebevakare

En allmän intressebevakare är jävig att företräda huvudmannen, om intressebevakaren själv har företrätt motparten i samma ärende eller i ett annat ärende där de omständigheter som

RP 26/2016 rd

kommit fram kan ha betydelse för det aktuella ärendet. En allmän intressebevakare kan företräda sin huvudman, även om motparten företräds av en annan allmän intressebevakare som är anställd hos samma tjänsteproducent.

I fråga om jäv för allmänna intressebevakare tillämpas dessutom vad som i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om jäv för intressebevakare.

18 §

Rätt till arvode

När intressebevakaren är en allmän intressebevakare är det den i vars tjänst intressebevakaren är som har rätt till arvode och ersättning av huvudmannens medel enligt 44 § i lagen om förmyndarverksamhet.

19 §

Rätt att få uppgifter med hjälp av teknisk anslutning

En allmän intressebevakare vid en intressebevakningsbyrå har rätt att få de uppgifter som avses i 89 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet med hjälp av en teknisk anslutning. Innan den tekniska anslutningen öppnas till personregistret ska rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet för den registeransvarige lägga fram en utredning om att uppgifterna skyddas på behörigt sätt.

4 kap.

Särskilda bestämmelser

20 §

Lämnande av uppgifter och tystnadsplikt

En sådan producent av rättshjälps- och intressebevakningstjänster som avses i 4 § 1 mom. är skyldig att lämna rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet de uppgifter om verksamheten som behövs för övervakningen av att avtalet följs.

På tystnadsplikten för producenter av intressebevakningstjänster tillämpas vad som i 92 § i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om tystnadsplikt för intressebevakare.

21 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om uppgifterna och ersättningarna för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens direktörer och för ledande offentliga rättsbiträden och ledande allmänna intressebevakare, om övrig personal inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet och deras behörighetsvillkor och uppgifter, om godkännande av inkomster och utgifter samt om beslutanderätten i fråga om personalens tjänste- eller anställningsförhållanden får utfärdas genom förordning av justitieministeriet. Genom förordning av justitieministeriet får det dessutom utfärdas bestämmelser om ledningsgrupper vid rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt och om dessa ledningsgruppers uppgifter.

RP 26/2016 rd

Närmare föreskrifter om ordnandet av arbetet inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet meddelas i rättshjälps- och intressebevakningsdistriktets arbetsordning.

22 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs lagen om statliga rättshjälpsbyråer (258/2002) och lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten (575/2008).

23 §

Övergångsbestämmelser

På intressebevakningsförordnanden som innehas av allmänna intressebevakare vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas vad som föreskrivs om förordnanden i 16 § 1 mom. Den tjänstепroducent som är mottagare ska meddela förmyndarmyndigheten om intressebevakarens titel och ordningsnummer. Då tillämpas inte de bestämmelser om lämnande av egendomsförteckning och slutredovisning som avses i 48 § 1 mom. och 52 § i lagen om förmyndarverksamhet.

En hänvisning annanstans i lag eller förordning till någon av de lagar som upphävs i 22 § 2 mom. avser efter ikraftträdandet av denna lag en hänvisning till denna lag. En hänvisning annanstans i lag eller förordning till en statlig rättshjälpsbyrå avser efter ikraftträdandet av denna lag en hänvisning till rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet.

Helsingfors den 17 mars 2016

Vid förhinder för statsministern, kommun- och reformminister

Anu Vehviläinen

Justitie- och arbetsminister Jari Lindström